

УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В статті розглядаються організаційно-педагогічні умови впровадження моделі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів.

Ключові слова: розвиток професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

В статье рассматриваются организационно-педагогические условия внедрения модели развития профессиональной компетентности преподавателей иностранных языков высших военных учебных заведений.

Ключевые слова: развитие профессиональной компетентности преподавателей иностранных языков ВВУЗ, педагогические условия развития профессиональной компетентности преподавателей иностранных языков ВВУЗ.

The organizational and pedagogical terms of implementation of model of development of professional competency of foreign languages teachers of higher military educational establishments are examined in the article.

Keywords: development of professional competency of foreign languages teachers of higher military educational establishments, pedagogical terms of professional competency development of foreign languages teachers of higher military educational establishments.

Вступ. Останнім часом в українській педагогіці здійснюється багато спроб знайти найоптимальніший шлях для реалізації нових освітніх завдань, що висувуються сьогоднішнім. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшої розробки теорії й практики розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов, у нашому випадку викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів.

На основі моделі професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів була розроблена модель розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів, яка розглядалася як цілісна система цілей, змісту, методів, засобів і форм, та направлена на розвиток професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів. Модель розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів включає цільову, структурну, операційно-технологічну, умовну та діагностико-рефлексивну складові.

Мета статті полягає у формулюванні організаційно-педагогічних умов впровадження моделі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій практиці існує декілька підходів до визначення організаційно-педагогічних умов розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов

ВВНЗ, що відрізняються цілями, організацією, структурою й протіканням процесів та вимогами до кінцевого результату.

Під системою організаційно-методичних умов розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних і повторюваних періодично у часі способів впливу. В зазначеному процесі ми простежуємо циклічність; період циклу – навчальний рік.

Створюючи організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, ми враховували, що всі викладачі іноземних мов ВВНЗ по-різному засвоюють знання, мають різний педагогічний досвід, а процес набуття нових навичок також відбувається у кожній особистості індивідуально.

На думку науковців, для здійснення ефективного управління розвитком професійної компетентності доречно виходити із системного підходу як метрологічного способу пізнання (В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Садовський та ін.), інтегрованої ідеї діяльнісного підходу щодо розвитку особистості (Л. Виготський, А. Леонтєв, П. Гальперін, Б. Теплов та ін.) й синергетичного підходу в освітній теорії й практиці (М. Богуславський, В. Лутай та ін.), акмеологічної теорії розвитку професіоналізму педагога (А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.), андрагогіки як науки про освіту дорослих (С. Вершловський, С. Змеєв та ін.), теорії й практики організації методичної роботи в навчальному закладі (Г. Данилова, І. Жерносек, Ю. Корнажевський та ін.).

Ми пов'язуємо розвиток професійної компетентності з професійною діяльністю. Діяльнісний підхід розглядає діяльність викладачів іноземних мов ВВНЗ як сукупність та взаємозв'язок таких елементів: мотивація → мета → завдання функціонування → зміст → методи → форми → результат → рефлексія. Ці елементи складають повний цикл діяльності. Циклічність повторюється на новому змістовому етапі.

Ми розглядаємо організаційно-педагогічні умови з точки зору процесуального підходу, що ґрунтується на певних функціях діяльності: плануванні, організації, мотивації, контролі, аналізі. Діяльність викладачів іноземних мов ВВНЗ – це не тимчасова дія, а процес, серія безперервних взаємопов'язаних дій, кожна з яких є, у свою чергу, процесом, добутком певних функцій.

Аспектний підхід до діяльності викладача полягає у врахуванні й розгляді реальних практичних ситуацій та умов. Ситуаційний підхід передбачає застосування у педагогічному процесі найбільш ефективних методів у конкретний час залежно від ситуації.

Особистісно-орієнтований підхід передбачає створення умов для діяльності, за яких у педагогічному процесі забезпечується й відображається формування нового типу педагога, для якого особистісний розвиток (саморозвиток) людини стає пріоритетом у діяльності.

Синергетичний підхід обумовлює надання можливостей вибору найоптимальнішого шляху для власного саморозвитку, професійного вдосконалення. При цьому спрощуються протиріччя, що виникають між об'єктивними й суб'єктивними ознаками, що створюються в процесі зростання компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, знаходиться компроміс, гармонізуються стосунки між учасниками процесу; при цьому зберігаються індивідуальні й власні цінності особистості.

Означені підходи до розгляду діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ й організаційно-методичних умов розвитку професійної компетентності педагога не можуть повною мірою забезпечити підґрунтя для переорієнтації освітнього мислення.

На наш погляд, вони не розглядають діяльність викладачів іноземних мов ВВНЗ як комплексне поняття, орієнтоване на функціонування в умовах зміненої освітньої парадигми.

Ми обрали позиції системного підходу, оскільки він не лише має значні переваги перед іншими підходами, але й втілює у собі

прогресивні риси діяльнісного, процесуального, аспектного, ситуаційного, синергетичного, особистісно-орієнтованого підходів до розгляду діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

Отже, системний підхід до визначення організаційно-методичних умов — основна методологічна передумова для розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, він дозволяє тримати на виду цей процес як єдине ціле.

Модель організаційно-методичних умов розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ можна подати у вигляді моделі взаємопов'язаних компонентів (системи).

Модель організаційно-методичних умов розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ — це не лише відображення певного стану педагогічної реальності, але й форма діяльності, що передбачається, репрезентація практики й засвоєних форм діяльності. На нашу думку, модель несе в собі наступні функції діяльності управлінців і педагогів: спільне вироблення реалістичної мети, критеріальне моделювання, кооперація дій і самоспрямування, самомоніторинг процесу й моніторинг за результатом, прогностичне регулювання. Модель створено на основі процесу взаємовпливу, що викликає взаємоприспособлення поведінки суб'єктів діяльності на діа(полі)логічній основі, що забезпечується спільним визначенням реалістичної мети з наступним поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення.

Всі компоненти запропонованої системи взаємопов'язані між собою.

Отже, розкриємо зміст кожної складової моделі організаційно-методичних умов розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

Для ефективного впровадження моделі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ потрібно організувати наступні педагогічні умови залежно від виділених складових професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

Спираючись на теоретичні положення досліджуваної проблеми та враховуючи власний досвід, було визначено комплекс організаційно-педагогічних умов, спрямованих на поетапне моделювання й ефективний розвиток соціокультурної компетентності, а саме:

Питання педагогіки

1. формування та розвиток соціокультурної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ має здійснюватися на основі моделі, яка передбачає комплексне оволодіння викладачами іноземних мов ВВНЗ країнознавчою, лінгвокраїнознавчою та соціолінгвістичною компетенціями, на які має вплив специфіки викладання у вищих військових навчальних закладах;

2. навчання має відбуватися на основі доцільно відібраного матеріалу з використанням системного підходу до процесу розвитку соціокультурної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, на яке мають вплив специфіки викладання у вищих військових навчальних закладах;

3. навчання має проводитися з урахуванням творчої діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ, що стимулює їхній пізнавальний інтерес і забезпечує цілісність знань під час викладання іноземної мови; на заняттях треба створювати ситуації успіху шляхом інтеграції навчального змісту на основі міжпредметних зв'язків; слід широко використовувати колективну комунікативну діяльність викладачів іноземних мов ВВНЗ;

4. у навчальному процесі треба широко використовувати комунікативні ситуації як пріоритетні засоби формування соціокультурної компетентності у різних формах спілкування;

5. ефективне формування соціокультурної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ буде можливе у разі використання спеціально підготовленого курсу, до змісту якого входять спеціально відібрані тематичні тексти та вправи і завдання до них, також ілюстративний аудіовізуальний матеріал.

Дієвість і результативність факторів розвитку дидактичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ забезпечують такі організаційно-педагогічні умови:

1. активізація навчально-пізнавальної діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ;

2. педагогічно доцільне застосування у навчальному процесі педагогічних технологій;

3. систематичний розвиток мотивації викладачів іноземних мов ВВНЗ до професійно-педагогічного самовиховання.

Організаційно-педагогічні умови розвитку проектної та методичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ:

1. спеціальна підготовка педагогів-андрагогів передбачає ґрунтовну методологічну підготовку, оволодіння дидактикою навчання дорослих, технологіями

взаємодії, які найбільшою мірою сприяють особистісному професійному розвитку всіх учасників педагогічного процесу;

2. випереджувальна спрямованість як принцип, що орієнтує зміст і методи підготовки викладачів іноземних мов ВВНЗ у післядипломній освіті не на існуючий стан педагогічної теорії та практики, а на перспективи майбутнього розвитку;

3. неперервність освіти викладачів іноземних мов ВВНЗ є необхідною умовою і вимогою до розвитку проектної й методичної компетентності. Відповідна педагогічна умова означає створення такої системи, яка б не обмежувала навчання викладачів іноземних мов ВВНЗ усталеними формами та термінами, наприклад, тільки курсами підвищення кваліфікації або семінарами. Необхідно забезпечити послідовність і цілісність етапів розвитку проектної та методичної компетентності, об'єднаних змістовно та організаційно;

4. варіативність змісту та форм післядипломної фахової підготовки викладачів іноземних мов ВВНЗ є необхідною для здійснення ними самостійного і свідомого вибору мети, цінностей, змісту, способів навчання з урахуванням особистісних запитів та суспільних вимог до професійної діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ;

5. інтерактивність навчання дозволяє встановити партнерську взаємодію викладачів з дорослими студентами, що зумовлює діалог, взаємозбагачення, обмін думками як форми навчання, що забезпечується такими чинниками, як готовність до професійного діалогу; активність у взаємодії з іншими учасниками навчального процесу; прагнення до спільної навчальної діяльності;

6. залучення викладачів іноземних мов ВВНЗ до науково-дослідної роботи. Важливою умовою розвитку викладачів іноземних мов ВВНЗ як творчого, ініціативного фахівця є його інтерес до науково-дослідницької діяльності, яка розглядається нами не як окрема функція, а як наскрізний фактор, який наповнює діяльність викладачів іноземних мов ВВНЗ в цілому, а також кожний конкретний вид діяльності з орієнтацією на постійне пізнання, прагнення до визначення сутності будь-якого явища, пошук найкращих засобів розв'язання професійних проблем, постійне експериментування, самоаналіз і самооцінку. Саме науково-дослідницький характер діяльності привчає викладачів іноземних мов ВВНЗ до самостійності, виховує вимогливість до себе, розвиває вміння аналізувати та синтезувати процеси і явища, що відбуваються

Питання педагогіки

у філологічній оболонці та суспільстві. Науково-дослідний характер діяльності сприяє вдосконаленню не лише професійних знань, умінь і навичок викладачів іноземних мов ВВНЗ, а й формує відповідний склад мислення та спілкування, що важливо в умовах науково-технічного прогресу;

7. єдність розвитку проектної та методичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ і їхньої загальної культури;

8. інтерактивність як педагогічна умова розвитку проектної та методичної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ зумовлена гуманізацією військової освіти, пошуками нових технологій навчання військовослужбовців, які розвивають компетентності особистості, здатної до взаємодії у професійній діяльності.

Розвиток комунікативної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ ґрунтується на знаннях, здібностях, цінностях, досвіді викладачів, отриманих у процесі навчання. Ця компетентність є однією з тих компетентностей, якими викладачі іноземних мов ВВНЗ повинні володіти задля комфортного співіснування в соціумі.

Розвиток комунікативної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ передбачає:

1. залучення викладачів іноземних мов ВВНЗ до активної мовленнєвої діяльності;

2. вдосконалення мистецтва спілкування в процесі свідомого освоєння основ науки, у повсякденному підвищенні рівня своєї зовнішньої та внутрішньої культури;

3. розвиток прагнення грамотно спілкуватися, тобто легко та швидко встановлювати контакти з людьми.

Для стимулювання пізнавальної діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ необхідно використовувати дискусії, навчати правильно ставити запитання й відповідати на

них, стежити за культурою мовлення викладачів іноземних мов ВВНЗ, пропонувати різноманітні письмові роботи у вигляді листів, звітів, творів, створювати проблемні ситуації. При цьому викладач іноземних мов ВВНЗ повинен висловлювати власну думку, аргументовано обстоювати її, може підготувати реферат, доповідь, тези з різних питань, а також уміє ставити запитання, відповідати на них, визнає свої помилки, у процесі дискусії уникає категоричності, дотримується культури спілкування.

Висновки. Таким чином, ми сформулювали організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

Отже, для впровадження моделі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ виявлено й сформульовано відповідні організаційно-педагогічні умови.

До організаційних умов віднесено: розробку структури та змісту підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов ВВНЗ; розробку змісту та певної організаційної схеми відбору форм, методів та дидактичних умов навчання; спосіб організації навчального процесу; необхідний інструментарій (навчальний план, програми, посібники і т. ін.); доцільну організацію діяльності викладачів і слухачів курсів підвищення кваліфікації; чіткий алгоритм операцій, що дозволяє отримати очікуваний результат.

До педагогічних умов віднесено розробку та використання різноманітних засобів навчання, які створюють можливість досягнення поставленої мети: посібник або конспект лекцій; методичні матеріали до виконання лабораторних та практичних робіт; комп'ютерні навчальні програми; інструктивні матеріали тощо.

Література

1. Віаніс-Трофименко К.Б., Лісовенко Г.В. Підвищення професійної компетентності педагога / К.Б. Віаніс-Трофименко, Г.В. Лісовенко. - Х.: Основа, 2007. - 176 с.
2. Колодько Т.М. Теоретичні аспекти формування іншомовної соціокультурної компетенції майбутнього вчителя / Т.М. Колодько // Соціалізація особистості: Зб. наук. праць. - Т. 21. - К.: Логос, 2003. - С. 132-140.
3. Самойленко О.М. Організація розвитку фахової компетентності викладачів ВНЗ в процесі дистанційного підвищення кваліфікації / О.М. Самойленко // Новые информационные технологии в учебных заведениях Украины // Матеріали Міжнародної конференції пам'яті проф. І.І. Мархеля. - К.: Вид-цтво «Астропринт», 2005. - С. 152-154.
4. Самойленко П.И. Профессиональная компетентность преподавателей высшей и средней профессиональной школы / П.И. Самойленко // Специалист. - 2005. - №8. - С. 26-28.
5. Сілаєва І.Є. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у контексті компетентнісного підходу / І.Є. Сілаєва // Післядипломна освіта педагогічних працівників професійно-технічних закладів у системі неперервної освіти: теорія, досвід, перспективи. - Донецьк, ДІПО ІПП, 2006. - С. 121-126.